

Luzula forsteri (Sm.) DC. a Mátrában, adatok a Cserhát flórájához

BÁNKUTI Károly

Mátra Múzeum, H-3200 Gyöngyös, Kossuth u. 40.

Bevezetés

1999 júniusában három alkalommal kerestem fel az Abasár fölötti „kövek” (Rónya-kő, Holló-kő, Tekerés-kő) vidékét, s már első látogatásom is bizonyította, hogy a Mátraalja még mindig tartogat meglepetéseket. A Rónya-oldal tölgyeseiben több foltton tenyészik, kisebb-nagyobb kiterjedésben a *Luzula forsteri* (Sm.) DC. A kollin-szubalpin, atlanti-mediterrán faj (SOÓ 1973) magyarországi elterjedésének súlypontja a Dunántúl, annak is elsősorban középhegységi és déli dombvidéki területei. Hazai előfordulásának korábban ismert legészakibb határa a Vértes. Most felfedezett mátrai élőhelyét olyan, szórványos vagy ritka fajok jelenléte teszi érdekesebbé, mint pl. *Limodorum abortivum*, *Luzula pallescens*, *Potentilla rupestris*. A növény mátrai előfordulásának megtalálása után a Mátra Múzeum (Gyöngyös) herbáriumában bukkantam a faj GOTTHÁRD Dénes által 1986-ban, a mátrai Mély-völgyben gyűjtött példányára.

A Cserhátban 1999-ben elsősorban a Nyugati-Cserhát, ezen belül is a Romhányi-rög volt kutatásaim célterülete. Hegyeinek triász mészkő alapközetét csaknem teljesen elfedi a hárshegyi homokkő (LÁNG, 1967). A hegycsoport déli nyúlványa, az alsópetényi Kő-hegy, melytől nyugatra helyezkedik el a település belterületéhez tartozónak tekinthető Korpa-hegy. Előbbi legnagyobb botanikai értékét a DNY-i oldal xerotherm bokorerdeje, utóbbiét a felhagyott szőlők és gyümölcsösök helyén visszamaradt száraz gyepek és cserjések jelentik. Mindkét termőhely vizsgálata folyamatban van, jelen publikációban az eddig előkerült, florisztikailag érdekesebb adatok szerepelnek. Fentiekén túl néhány adat a Cserhát egyéb területeiről származik. A fajok megnevezésében SIMON (1992) munkáját követem. Az egyes fajok herbáriumi példányai a Mátra Múzeumban találhatóak.

Aconitum anthora L.: Alsópetény, Kő-hegy.

Aconitum vulparia Rchb.: Alsópetény, Kő-hegy tető, gyertyános tölgyesben.

Adonis vernalis L.: Garáb, Garáb-nyereg, Nagykő-tető, Köves-bérc; Alsópetény, Kő-hegy tető.

Potentilla micrantha Ram.: Garáb, Garáb-nyereg, Nagykő-tető, Köves-bérc.

Waldsteinia geoides Willd.: Garáb, Nagykő-tető, Alsópetény, Kő-hegy.

Trifolium diffusum Ehrh.: Alsópetény, Kő-hegy. Új a Cserhát flórájára.

Colutea arborescens L.: Alsópetény, Kő-hegy, Korpa-hegy.

Dictamnus albus L.: Alsópetény, Kő-hegy, helyenként tömeges.

Acer tataricum L.: Garáb, Garáb-nyereg, Nagykő-tető; Alsópetény, Dél-hegy; Rétság, temető, Kecse-domb.

Laser trilobum (L.) Borkh.: Alsópetény, Kő-hegy, nagyobb foltban.

Linum flavum L.: Alsópetény, Kő-hegy, elszórtan.

Linum hirsutum L.: Alsópetény, Korpa-hegy, sztyepréten néhány tő.

Orbanche teucrii Holandre: SOÓ (1968) szerint kollin-prealpin, közép-európai flóraelem, mely a

Középhegységben a Bükkből, Naszályból, Dorogról és a Pilisből ismert. Az alsópetényi, Kő-hegy felnyíló bokorerdejében *Teucrium chamaedrys*-en élősködik. A Cserhátra új.

Reseda phyteuma L.: Alsópetény, Kő-hegy, néhány példány. Cserhátra új.

Aster amellus L.: Alsópetény, Korpa-hegy, több ezer tő.

Inula helenium L.: KÁRPÁTI (1952) közelebbi helymegjelölés nélkül írja: "a patakok mentének érdekesebb növénye az örménygyökér". Alsópetény D-i szegélyén, az Alsópetényi-patak zombékosában tenyészik kisebb állománya, továbbá Diósjenő szélén, a romhányi vasútvonal mentén él néhány tő.

Inula ensifolia L.: Alsópetény, Korpa-hegyen sok-sok, a Kő-hegyen elszórtan.

Sonchus palustris L.: első irodalmi említése a hegységből BÁNKUTI (1994) nevéhez fűződik, Rétság és Bánk lelőhelyekkel. Északi-középhegységi elterjedését BÁNKUTI – VOJTKÓ (1995) foglalja össze, számos új adattal gazdagítva a faj előfordulásáról alkotott ismereteket. KUN (1996) a Bér-patak völgyéből mint a Cserhát flórájára új fajt jelzi, ez harmadik lelőhelye a

- hegységben. Újabb adatai: Alsópetény, Alsópetényi-patak; Bánk, Tábor, Lókos-patak; Diósjenő, Jenői-patak; Felsőpetény, Bányatelep, Lókos-patak; Felsőpetény, Hosszú-berek, Pusztaszántói-patak baloldali tápláló ága; Kétdodony, Szalókapusza, Kétdodonyi-patak.
- Hieracium racemosum* W. et K.: Alsópetény, Kő-hegy, elszórtan. A Mátrából, Börzsönyből és a Naszályról ismert. Cserhátra új.
- Silene dichotoma* Ehrh.: SIMON (1992) szerint az utóbbi időben ritkulóban lévő szántóföldi gyom. Adata: Rétság, Petőfi utca.
- Allium paniculatum* L. Alsópetény, Kő-hegy. Új a Cserhát flórájára.
- Muscari tenuiflorum* Tausch: Alsópetény, Kő-hegy. Cserhátra új.
- Cephalanthera rubra* (L.) Rich.: Alsópetény, Kő-hegy, elszórtan, nem kevés példányban.
- Cephalanthera damasonium* (Mill.) Druce: Alsópetény, Kő-hegy, számosan.
- Cephalanthera longifolia* (L.) Fritsch.: Rétság, Kecse-domb, cseres tölgyesben elszórtan. Eddig csak a szentkúti Meszes-tetőről (PENKSZA – TÓTH, 1992).
- Epipactis microphylla* (Ehrh.) Sw.: Alsópetény, Kő-hegy, elszórtan kisebb csoportokban. Eddig csak Szentkútról említve (PENKSZA – TÓTH, 1992).
- Epipactis helleborine* (L.) Cr.: Alsópetény, Kő-hegy.
- Limodorum abortivum* (L.) Sw.: Alsópetény, Kő-hegy, több tucat.
- Listera ovata* (L.) R. Br.: Rétság, Kecse-domb, cseres tölgyesben néhány tő. Új a Cserhátra.
- Neottia nidus-avis* (L.) Rich.: Alsópetény, Kő-hegy, Garáb, Köves-bérc.
- Orchis morio* L.: Alsópetény, Kő-hegy tető rétje; Rétság, a futballpálya fölötti gyep-töredékben néhány.
- Orchis purpurea* Huds.: Alsópetény, Korpa-hegy kb. 50 tő, a Kő-hegyen elszórtan; Rétságon a futballpálya fölött akác-szegélyén egyetlen példány.
- Carex halleriana* Asso.: A Dunántúli-középhegységben még gyakorinak számító szubmediterrán faj a Dunán innen csak a Dél-Börzsönyből, a Naszályból és a Cserhát mészterületeinek néhány pontjáról (Csővár, Szentkút) ismert. Az alsópetényi Kő-hegy bokorerdejében bőségesen terem, a Korpa-hegyen lényegesen kevesebb.
- Stipa pulcherrima* C. Koch.: Alsópetény, Korpa-hegy sztyeprét foltjában.
- Chrysopogon gryllus* (Torn.) Trin.: Rétság, Szőlő-domb kaszálóján néhány példány.

Zusammenfassung

Luzula forsteri (Sm.) DC. im Mátra-Gebirge, Angaben zur Flora des Cserhát
K. BÁNKUTI

Der Autor berichtet über einen neuen Fundort der in Ungarn seltenen *Luzula forsteri* (Sm.) DC. Im Jahre 1999 fand er eine Population der Art bei der Gemeinde Abasár. Zuvor war die Art in Ungarn nur aus dem rechtsdonauischen Gebiet (Dunántúl) bekannt, aber in der Sammlung des Mátra-Museums (Gzöngyös) findet sich auch ein 1986 von Dénes Gotthárd in dem Mátra-Tal Mély-völgy gesammeltes Herbarexamplar. Im zweiten Teil des Artikels teilen wir die interessantesten Ergebnisse unsererer 1999 im Cserhát durchgeführten Feldforschungen mit. Sechs der aufgeführten Arten (*Trifolium diffusum*, *Allium paniculatum*, *Orobancha teucrii*, *Reseda phyteuma*, *Hieracium racemosum*, *Muscari tenuiflorum*) sind neu für die Flora des Gebirges.

Irodalom

- BÁNKUTI K. (1994): Adatok Magyarország flórájához. – *Folia Hist.-nat. Mus. Matr.* **19**: 47-49.
- BÁNKUTI K. (1999): A Mátra Múzeum herbárium a Gotthárd-gyűjtemény I (Pteridophyta, Gymnospermatophyta, Monocotyledonopsida). – *Folia Hist.-nat. Mus. Matr.* [1998–1999] **23**: 103-141.
- BÁNKUTI K. – VOJTKÓ A. (1995): Adatok a *Sonchus palustris* L. elterjedéséhez. – *Folia Hist.-nat. Mus. Matr.* **20**: 49-50.
- KÁRPÁTI Z. (1952): Az északi hegyvidék nyugati részének növényföldrajzi áttekintése. – *Földrajzi Értesítő* **1**: 289-315.
- KUN A. (1996): Kiegészítések és újabb adatok a magyar flóra és vegetáció ismeretéhez. – *Kitaibelia* **1**: 26-33.
- LÁNG S. (1967): A Cserhát természeti földrajza. – Akadémiai Kiadó, Budapest.
- PENKSZA K. – TÓTH S. (1992): A Meszes-tető növényzete. – A „Lippai János” tudományos ülésszak posztterei. pp.: 147-150.
- SIMON T. (1992): A magyarországi edényes flóra határozója. – Tankönyvkiadó, Budapest.
- SOÓ R. (1964-1980): A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve I-VI. – Akadémiai Kiadó, Budapest.